

**ỦY BAN NHÂN DÂN TỈNH ĐIỆN BIÊN
TRƯỜNG CAO ĐẲNG KINH TẾ - KỸ THUẬT ĐIỆN BIÊN**

.....

ThS. Nguyễn Thị Vân Anh (Chủ biên)

GIÁO TRÌNH

**MÔN HỌC: BỆNH KÝ SINH TRÙNG
NGÀNH/NGHỀ: CHĂN NUÔI - THÚ Y
TRÌNH ĐỘ: CAO ĐẲNG**

*Ban hành kèm theo Quyết định số: 932/QĐ-CDKTKT
Ngày 26 tháng 11 năm 2020 của Hiệu trưởng trường Cao đẳng Kinh
tế - Kỹ thuật Điện Biên
(LƯU HÀNH NỘI BỘ)*

Điện Biên, năm 2020

TUYÊN BỐ BẢN QUYỀN

Tài liệu này thuộc loại sách giáo trình nên các nguồn thông tin có thể được phép dùng nguyên bản hoặc trích dùng cho các mục đích về đào tạo và tham khảo.

Mọi mục đích khác mang tính lệch lạc hoặc sử dụng với mục đích kinh doanh thiếu lành mạnh sẽ bị nghiêm cấm.

MÃ TÀI LIỆU: C.BKST

LỜI GIỚI THIỆU

Chúng ta đang bước vào giai đoạn lịch sử mới, giai đoạn tiến hành công nghiệp hoá, hiện đại hoá đất nước. Việt Nam từ một nước nông nghiệp nghèo nàn, lạc hậu trở thành một nước công nghiệp hiện đại. Việc đa dạng hóa, đa cấp hoá hình thức đào tạo, đặc biệt đào tạo đội ngũ công nhân lành nghề, một đội ngũ lao động kỹ thuật chăn nuôi là một nhiệm vụ hết sức cấp bách và cần thiết hiện nay

Giáo trình Bệnh ký sinh trùng được biên soạn đã tích hợp những kiến thức, kỹ năng cần có của môn học, đã cập nhật những tiến bộ của khoa học kỹ thuật và thực tế phòng và trị bệnh ký sinh trùng tại các địa phương trong cả nước. Giáo trình là cơ sở cho các nhà giáo soạn bài giảng để giảng dạy, là tài liệu nghiên cứu và học tập của học sinh ngành Chăn nuôi - Thú y. Các thông tin trong giáo trình có giá trị hướng dẫn giáo viên thiết kế và tổ chức giảng dạy các bài lý thuyết và thực hành một cách hợp lý. Nhà giáo có thể vận dụng cho phù hợp với điều kiện và bối cảnh thực tế trong quá trình dạy học.

Giáo trình Bệnh ký sinh trùng có thời gian học tập là 90 giờ trong đó 30 giờ lý thuyết, 56 giờ thực hành và 4 giờ kiểm tra. Trong quá trình biên soạn chắc chắn không tránh khỏi những sai sót. Để giáo trình được hoàn thiện hơn chúng tôi rất mong nhận được những đóng góp của các chuyên gia tư vấn, các nhà khoa học, các cán bộ kỹ thuật, các đồng nghiệp để giáo trình hoàn thiện. Chúng tôi xin trân trọng ghi nhận.

Xin trân trọng cảm ơn!

Điện Biên, ngày 10 tháng 11 năm 2020

Biên soạn: ThS. Nguyễn Thị Vân Anh

Chủ biên

MỤC LỤC

TRANG

Bài mở đầu.....	7
I. Nội dung và phạm vi môn học ký sinh trùng học:	8
1. Ký sinh trùng học thực vật: (Phytoparasite).....	8
2. Ký sinh trùng học động vật: (Zoopara site).....	8
II. Sự liên quan giữa môn ký sinh trùng học thú y và các môn khoa học khác:.....	9
1. Môn động vật học:.....	9
2. Môn bệnh lý nội khoa:.....	9
3. Dược lý học thú y:	9
4. Dịch tễ và y học:.....	9
Phần I: Đại cương.....	10
Chương I: Đại cương về ký sinh trùng.....	10
1.1. Hiện tượng ký sinh:	10
1.2. Các hình thức ký sinh:	11
1.2.1. Ký sinh trùng bắt buộc và ký sinh trùng tùy nghi:	11
1.2.2. Ký sinh trùng vĩnh viễn và ký sinh trùng tạm thời:.....	11
1.2.3. Ký sinh trùng trong cơ thể (nội ký sinh trùng) và ký sinh trùng ngoài cơ thể (ngoại ký sinh trùng).....	11
1.2.4. Ký sinh trùng chuyên loài và ký sinh trùng nhiều loài:.....	11
1.3. Ký chủ:	12
1.3.1. Khái niệm:	12
1.3.2. Các loại ký chủ:	12
1.4. Đặc điểm về hình thức sinh sản:.....	13
Chương II: Bệnh ký sinh trùng.....	13
2.1. Điều kiện phát sinh bệnh ký sinh trùng:.....	14
2.2. Đường xâm nhập cơ thể ký chủ của ký sinh trùng.....	14
2.3. Tác hại của ký sinh trùng đến cơ thể ký chủ:	14
2.3.1. Tác động cơ giới:.....	14
2.3.2. Tác động chiếm đoạt chất dinh dưỡng:	15
2.3.3. Tác hại đầu độc:.....	15
2.3.4. Kích thích gây viêm:	15
2.3.5. Phát sinh bệnh khác:.....	15
2.4. Miễn dịch trong các bệnh ký sinh trùng:	15
2.5. Phản ứng của cơ thể ký chủ:.....	16
2.5.1. Phản ứng tế bào:	16
2.5.2. Phản ứng dịch thể:	16
2.6. chẩn đoán bệnh ký sinh trùng:.....	16
2.7. Nguyên tắc phòng bệnh ký sinh trùng:.....	17
2.8. Chữa bệnh ký sinh trùng:.....	17
Phần II: CHUYÊN KHOA.....	18
Chương I: Nguyên sinh động vật và các bệnh do chúng gây ra.....	18
1.1. Đại cương về nguyên trùng:	18
1.1.1. Đặc điểm của nguyên trùng:.....	18
1.1.2. Gây bệnh và tác hại:	19
1.1.3. Chẩn đoán bệnh nguyên trùng:.....	19
1.1.4. Phòng và chữa bệnh nguyên trùng (áp dụng như phòng chữa bệnh ký sinh trùng khác).....	19
1.2. Bệnh cầu trùng gà:.....	19
1.2.1. Đặc điểm của ký sinh trùng.....	20
1.2.2. Triệu chứng:.....	20
1.2.3. Chẩn đoán:.....	20

1.2.4. Phòng bệnh:	21
1.2.5. Chữa bệnh:	21
1.3. Bệnh cầu trùng Bê:	21
1.3.1. Đặc điểm hình thái nang trứng cầu trùng	22
1.3.2. Triệu chứng:	22
1.3.3. Bệnh tích:	23
1.3.4. Chẩn đoán:	23
1.3.5. Phòng bệnh:	23
1.3.6. Điều trị:	23
1.4. Bệnh cầu trùng Lợn	24
1.4.1. Hình thái nang trứng	24
1.4.2. Triệu chứng:	24
1.4.3. Bệnh tích:	24
1.4.4. Chẩn đoán:	24
1.4.5. Phòng bệnh:	25
1.4.6. Điều trị:	25
1.5. Bệnh cầu trùng thỏ:	25
1.5.1. Triệu chứng:	25
1.5.2. Bệnh tích:	25
1.5.3. Chẩn đoán:	26
1.5.5. Chữa bệnh:	26
1.6. Bệnh tiên mao trùng: (Trypanosomiosis)	26
1.6.1. Đặc điểm ký sinh trùng gây bệnh:	27
1.6.2. Triệu chứng:	27
1.6.3. Bệnh tích:	28
1.6.4. Chẩn đoán:	28
1.6.5. Phòng bệnh:	28
1.6.6. Chữa bệnh:	28
1.7. Bệnh lê dạng trùng: (Babesiosis)	29
1.7.1. Ký sinh trùng:	29
1.7.2. Triệu chứng:	30
1.7.3. Bệnh tích:	30
1.7.4. Chẩn đoán:	30
1.7.5. Phòng bệnh:	31
1.7.6. Chữa bệnh:	31
1.8. Bệnh biên trùng (Anaplasmosis)	31
1.8.1. Ký sinh trùng:	31
1.8.2. Triệu chứng:	32
1.8.3. Bệnh tích:	32
1.8.4. Chẩn đoán:	32
1.8.5. Phòng bệnh:	32
1.8.6. Chữa bệnh:	32
1.9. Bệnh do Theileria ở Trâu, Bò	32
Chương II: Lớp sán dây (CESTODA) và các bệnh	33
2.1. Đại cương về lớp sán dây	33
2.1.1. Đặc điểm chung	33
2.1.2. Vị trí ký sinh:	34
2.1.3. Sự phát dục (vòng đời)	34
2.1.4. Tác dụng gây bệnh:	35
2.2. Bệnh gao lợn: (CYSTICERCOSIS)	35
2.2.1. Ký sinh trùng gây bệnh:	36
2.2.2. Vòng đời của ấu trùng Cysticercus Cellulosac	36

2.2.3. Triệu chứng:	36
2.2.4. Bệnh tích:	36
2.2.5. Chẩn đoán:	37
2.2.6. Phòng bệnh:	37
2.2.7. Chữa bệnh:	38
2.3. Bệnh gao bò:	38
2.3.1. Ký sinh trùng gây bệnh:	38
2.3.2. Vòng đời:	38
2.3.3. Triệu chứng:	38
2.3.4. Bệnh tích:	39
2.3.5. Chữa bệnh:	39
2.3.6. Phòng bệnh:	39
2.4. Bệnh do ấu sán cổ nhỏ(CYSTICERCUS TENUICOLLIS)	39
2.4.1. Ký sinh trùng gây bệnh:	39
2.4.2. Triệu chứng:	40
2.4.3. Bệnh tích:	40
2.4.4. Chẩn đoán:	40
2.4.5. Phòng bệnh:	40
2.4.6. Chữa bệnh:	40
2.5. Bệnh sán dây ở chó:	40
2.5.1. Đặc điểm của ký sinh trùng gây bệnh:	40
2.5.2. Triệu chứng:	42
2.5.3. Bệnh tích:	42
2.5.4. chẩn đoán:	42
2.5.5. Chữa bệnh:	42
2.5.6. Phòng bệnh:	42
2.6- Bệnh sán dây moniezia ở gia súc nhai lại:	42
2.6.1. Ký sinh trùng gây bệnh:	42
2.6.2. Triệu chứng:	43
2.6.3. Bệnh tích:	43
2.6.4. Chẩn đoán:	43
2.6.5. Phòng và trị bệnh:	43
2.7. Bệnh sán dây ở gia cầm:	45
2.7.1. Bệnh sán dây gà:	45
2.7.2. Bệnh sán dây ở vịt ngỗng	46
Chương III: Sán lá và các bệnh do sán lá	46
3.1. Đại cương về lớp sán lá:	47
3.1.1. Đặc điểm hình thái:	47
3.1.2. Cấu tạo:	47
3.1.3. Vòng đời:	47
3.1.4. Tác hại gây bệnh:	48
3.2. Bệnh sán lá gan(Fasciolosis):	48
3.2.1. Căn bệnh, vị trí ký sinh, ký chủ:	48
3.2.2. Hình thái căn bệnh:	49
3.2.3. Dịch tễ học của sán lá gan:	50
3.2.4. Cơ chế phát bệnh: (Dựa vào 4 tác dụng sau)	50
3.2.5. Triệu chứng:	51
3.2.6. Bệnh tích:	51
3.2.7. Chẩn đoán:	52
3.2.8. Điều trị:	52
3.2.9. Phòng bệnh:	53
3.3. Bệnh sán lá dạ cỏ(PARAMPHISTOMIDOSIS)	54

3.3.1. Đặc điểm hình thái căn bệnh:	54
3.3.2. Vòng đời:	54
3.3.3. Triệu chứng:	54
3.3.4. Bệnh tích:	55
3.3.5. Chẩn đoán:	55
3.3.6. Điều trị:	55
3.3.7. Phòng bệnh:	55
3.4. Sán lá tuyến tụy loài nhai lại (EURYTREMOSIS):	55
3.5. Bệnh Prosthogonimosis (bệnh sán lá sinh sản của gia cầm)	56
3.6. Bệnh sán lá ruột lợn (Fasciolopsiosis):	57
3.6.1. Hình thái căn bệnh:	57
3.6.2. Vòng đời:	58
3.6.3. Triệu chứng:	58
3.6.4. Chẩn đoán:	58
3.6.5. Điều trị:	59
3.6.6. Phòng bệnh:	59
Chương IV: Lớp giun tròn (NEMATODA) và các bệnh do giun tròn	59
4.1. Đặc điểm chung của lớp giun tròn:	60
4.1.1. Hình thái:	60
4.1.2. Sự phát triển:	60
4.1.3. Cấu tạo:	61
4.2. Phân loại :	62
4.3. Các bệnh do giun tròn:	62
4.3.1. Bệnh do giun đũa(ASCARIDOSIS)	62
4.3.2. Bệnh do giun đuôi xoắn(SPIRURATOSIS):	69
4.3.3. Bệnh do giun kim(O XIURATOSIS):	71
4.3.4. Bệnh do giun xoắn(STRONGYLATOSIS):	73
4.3.5. Bệnh do giun lươn(RHABDIASATOSIS):	80
4.3.6. Bệnh do giun chỉ(FILARIATOSIS):	83
4.3.7. Bệnh do giun tóc(TRICHOCEPHALATOSIS):	83
4.3.8. Bệnh giun bao(TRICHIXELLOSIS):	84
Chương V: động vật ngành chân đốt và các bệnh	85
5.1. Đại cương về động vật chân đốt:	86
5.1.1. Ảnh hưởng của ngành chân đốt ký sinh đối với ký chủ:	86
5.1.2. Đường xâm nhập và tác động của động vật chân đốt đối với ký chủ:	86
5.1.3. Phòng và trị bệnh:	87
5.2. Các bệnh do động vật chân đốt	87
5.2.1. Ve(ixodoidea):	87
5.2.2. Ghẻ	88
5.2.3. Mò, mạt:	89
THỰC HÀNH	89
I. Hướng dẫn sử dụng kính hiển vi điện tử	89
II. Nhận dạng ký sinh trùng	91
III. Xét nghiệm trứng và ấu trùng của 1 số ký sinh trùng	91
1. Hướng dẫn lấy mẫu	91
2. Cách pha nước muối bão hòa	92
3. Xét nghiệm trứng giun sán bằng phương pháp Fülleborn (Phù nổi)	92
Tài liệu cần tham khảo	93

CHƯƠNG TRÌNH MÔN HỌC

Tên môn học: Bệnh ký sinh trùng

Mã số môn học: C.BKST.3.422

Thời gian môn học: 90 giờ (lý thuyết 30 giờ, thực hành 56 giờ, kiểm tra 4 giờ)

Vị trí, tính chất của môn học và vai trò của môn học:

- Vị trí: môn học Bệnh ký sinh trùng thuộc nhóm các học phần chuyên ngành
- Tính chất: môn học chuyên khoa cung cấp các kiến thức cơ bản về bệnh ký sinh trùng trên vật nuôi
- Vai trò: giúp người chăn nuôi trong phòng, trị bệnh ký sinh trùng

Mục tiêu môn học

- Kiến thức:

Sinh viên trình bày được những kiến thức cơ bản về bệnh ký sinh trùng thường xảy ra trên vật nuôi: Nguyên nhân gây bệnh, triệu chứng, cách chẩn đoán và điều trị bệnh.

- Kỹ năng:

Sinh viên thành thạo việc điều trị được một số bệnh ký sinh trùng trên vật nuôi, có thể đề ra được một qui trình phòng bệnh

- Về năng lực tự chủ và trách nhiệm:

- + Nghiêm túc, khách quan, chính xác trong chuyên môn.
- + Có ý thức đúng mức về trạng thái ngoại khoa với con bệnh.
- + Có ý thức bảo vệ sản xuất, bảo vệ môi trường, bảo vệ cộng đồng.
- + Rèn luyện kỹ năng viết, vẽ, đọc, tư duy phê phán, kỹ năng phân tích, tổng hợp và đánh giá.
- + Vận dụng được quy trình phòng và điều trị các bệnh ký sinh trùng

Nội dung của môn học

Bài mở đầu

Giới thiệu: bài mở đầu giới thiệu về môn học được học trong thời gian 1 giờ lý thuyết

Mục tiêu: Giới thiệu cho học sinh về phạm vi, nội dung môn ký sinh trùng, sự liên quan giữa ký sinh trùng và các môn khoa học khác

Nội dung chính:

I. Nội dung và phạm vi môn học ký sinh trùng học:

Ký sinh trùng chia làm 2 bộ môn cơ bản: Ký sinh trùng học động vật và ký sinh trùng học thực vật

1. Ký sinh trùng học thực vật: (Phytoparasite)

Nghiên cứu những ký sinh trùng thuộc giới thực vật và những bệnh do chúng gây ra cho động vật, thực vật như: Vi khuẩn, vi rút, nấm. Bệnh do chúng gây ra là bệnh truyền nhiễm, bệnh nhiễm trùng.

2. Ký sinh trùng học động vật: (Zoopara site)

Nghiên cứu những ký sinh trùng thuộc giới động vật và những bệnh do chúng gây ra ở động vật, thực vật.

- Ký sinh trùng động vật gồm: Giun sán, đơn bào ký sinh, tiết túc ký sinh.

- Bệnh ký sinh trùng đã gây nhiều tổn hại.

+ Bệnh thường ở thể mãn tính, kéo dài nên ảnh hưởng lớn đến sức sản xuất của động vật nuôi.

VD: Lợn con bị bệnh giun thì còi cọc có khi bị giảm đến 30% sức lớn.

Trâu bò bị sán lá gan thì gầy đi rõ rệt, sức kéo giảm, sữa giảm.

+ Bệnh làm giảm sút sản phẩm chăn nuôi

VD: Trâu bò bị bệnh lê dạng trùng có thể lượng sữa bị giảm đi đến 80 %.

Lợn, trâu bò bị gạo có thể phải huỷ bỏ toàn bộ thịt.

+ Một số bệnh ký sinh trùng ở thể cấp tính làm chết hàng loạt gia súc trong thời gian ngắn, hình thành những ổ dịch lớn

+ Nhiều bệnh ký sinh trùng có thể truyền từ gia súc sang người

* Tóm lại: Bệnh ký sinh trùng đã và đang gây những tổn thất cực kỳ to lớn cho chăn nuôi

Chúng ta học môn ký sinh trùng tức là chúng ta nghiên cứu các mặt sau: Tìm hiểu về hình thái, sinh thái, sinh lý, vòng đời, sự phân bố theo vị trí địa lý và vị trí ký sinh trên cơ thể gia súc, gia cầm. Cũng như bệnh của chúng gây ra trên cơ sở đó đề ra biện pháp chẩn đoán, phòng và chữa bệnh ký sinh trùng có hiệu quả nhất

Mục đích: Hạn chế sự phát triển của ký sinh trùng và bệnh ký sinh trùng từ đó tiến tới thanh toán bệnh ký sinh trùng

II. Sự liên quan giữa môn ký sinh trùng học thú y và các môn khoa học khác:

1. Môn động vật học:

Là cơ sở phục vụ cho môn ký sinh trùng cung cấp những kiến thức để nghiên cứu hình thái, phân loại ký sinh trùng, tìm hiểu lịch sử sinh hoạt của ký sinh trùng để chẩn đoán và phòng trị bệnh.

2. Môn bệnh lý nội khoa:

Phục vụ cho việc chẩn đoán và chữa bệnh ký sinh trùng.

3. Dược lý học thú y:

Dùng kiến thức của môn này để phòng trị bệnh ký sinh trùng bằng các hoá dược.

4. Dịch tễ và y học:

Bệnh truyền nhiễm và bệnh ký sinh trùng có những vấn đề giống nhau cần nghiên cứu như: Lưu hành bệnh học - miễn dịch học. Hai loại bệnh này thường là tiêu đề của nhau, lại thường hay ghép chung với nhau trên cùng một cơ thể động vật trong cùng một thời gian.